פול לבן[1]

פול לבן נזכר שלוש פעמים במשנה: בקשר לדיני הכלאים, כמין הדומה לשעועית (כלאים א א); כמידת גודל המגדירה איסור לענבים שגדלו בכרם שנזרע כלאים (כלאים ז ז) ובדיון על חיובן של התמרות (הענפים הצעירים) שלו במעשר (מעשרות ד ו). כמו כן, נזכר במקום אחד בתוספתא כמידת גודל, בהקשר דומה להקשרו במשנה (כלאים ד יב). פול לבן נזכר בתלמודים כמה פעמים (ירושלמי מעשרות א ה"א; בבלי ברכות לו ע"ב; פסחים נג ע"א ועוד).

הזיהויים

▪ **לוביה אפונת הבקר** (*Vigna sinensis*) - קטנית מאכל שמוצאה מאפריקה, והתפשטה לאגן הים התיכון דרך מצרים בעת העתיקה. למין זה כמה זנים. כך זוהה פול לבן אצל רנאה"י, מוה"ע וריבמ"ץ.[2]

לוביה אפונת הבקר

עיון

חלק ניכר מן הפרשנים נמנעו מזיהוי פול לבן, ככל הנראה מכיוון שמדובר במין בעל שם לוואי, שניתן לזהותו באופן כללי עם אחד מזני ה'פול', שזיהויו פשוט יחסית עבור רוב הפרשנים (ע"ע). תופעה דומה היא תרגום מילולי, כפי שנקטו פרשנים אחרים.[3] כל המתרגמים מילולית (מלבד הירושלמי) מוסיפים את התואר 'לבן' (בערבית או בלטינית) לשם בו תרגמו את 'פול'. ייתכן כי הכוונה לאחד הזנים של פול הגינה שצבע זרעיו בהיר,[4] לאחד הזנים של לוביה אפונת הבקר, או אולי לקטנית אחרת שזרעיה לבנים ('פול' בערבית משמש גם כשם קיבוצי למיני קטניות). לא נראה שיש לשייך את המתרגמים מילולית דווקא למסורת אחת.

יש לציין כי רנאה"י פ"א תרגם כאן 'אלפול אלאסוד' (שאף שאינו מופיע במילונים, סביר שמתייחס לפול הגינה), בעוד שאת 'פול' תרגם 'אלדגרה', המזוהה עם לוביה אפונת הבקר.

בירושלמי מופיע זיהוי לא ברור.[5]

ייתכן כי קיימת זיקה בין הזיהוי של רש"י ל'פול' - פיישול"ש[6] לבין זיהוי ריבמ"ץ כאן - **ובלשון יון פסולי** - ואז יהיה מדובר, כנראה, בשני זנים של לוביה אפונת הבקר, השונים בצבע הזרעים.

זיהויי החוקרים: פלדמן מזהה את 'פול לבן' עם זן של **פול הגינה** (*Vicia faba*).[7] שאר החוקרים מזהים אותו עם מיני קטניות אחרים: לעף מזהה אותו עם אחד מזני **לוביה אפונת הבקר**,[8] צ'יז'יק מזהה עם **לוביה ארוכת תרמיל** (*Vigna sesquipedalis =Vigna sinensis var. sesquipedalis*),[9] ופליקס עם **לבלב מטפס** *Dolichos lablab*.[10]

לבלב מטפס

הערות:

1. בחלק מכתבי היד ובדפוסים - פול הלבן.
2. **רנאה"י** (עמ' 29): אלוביא > لوبياء=*Vigna sinensis* (**עיסא**, עמ' 189, מס' 11,10). לזרעיו קליפה לבנה או צבעונית (**ארנון, חקלאות ירקות ב**, עמ' 321). במילונים מופיעים גם *Dolichos lubia*, שם נרדף ל-*Vigna sinensis*, וכן *Phaseolus vulgaris* (=שעועית מצויה), שמקורה באמריקה, ולא יכולה לבוא בחשבון. מן הסתם, הכוונה לזן של *Vigna sinensis* בעל זרעים לבנים; **מוה"ע** (ח"ו עמ' 301, ערך 'פול'): *לפי דעתי פול הלבן הוא מין קטנית כפול וצורתו ככוליא והוא לבן ויש גם שהוא אדום... היונים והרומים קוראים לפול הלבן פסילוס* > φάσηλος (יוונית) ו-phasēlus (לטינית) הינם ככל הנראה *Vigna sinensis* (=לוביה אפונת הבקר. **לידל וסקוט**, עמ' 1918; **גלייר**, עמ' 1372. ע"ע 'פול'). גם התיאור של קטנית בצבע לבן ואדום מתאים לכך; **ריבמ"ץ** (עמ' עו): [בשם הערוך] *פול לבן פבא בלקא... ובלשון יון פסולי* > 'פבא בלקא' - להלן ערוך (הע' 3). 'פסולי' - לעיל מוה"ע.
3. **זרעים גניזה ב: באקלי אביץ** > מילולית: זרע לבן; **רנאה"י פ"א** (עמ' 31): [במקום 'פול הלבן' מופיע 'פול השחור', ותרגומו] - אלפול אלאסוד > תרגום מילולי בלבד, לא מזוהה עם מין ספציפי; **רמב"ם** (כלאים א א עמ' קסז): אלפול אלאביץ' [כך גם אצל תנה"י (עמ' 448, ערך 'פול')] > תרגום מילולי בלבד, לא מזוהה עם מין ספציפי; **ערוך** (ח"ו עמ' 301, ערך 'פול'): *פול הלבן ספרווה* (ציטוט מהירושלמי)... *פול לבן פאב"א אבלנק"א* > תרגום מילולי בלבד, לא מזוהה עם מין ספציפי; **תפא"י** (כלאים א א, מח ע"א): ווייסע באָהנען - תרגום מילולי - פול לבן (ע"ע).
4. ראה למשל: http://www.bbc.co.uk/gardening/plants/plant_finder/plant_pages/2287.shtml, **22.01.20**.

5. **ירושלמי** (כלאים א ה"א, עמ' 145): סרפוונה; כת"י וטיקן (עמ' 159): *שרפוה* > לא מופיע במילונים. ייתכן שיש כאן תרגום מילולי - ἄσπρος קשור במשמעותו ל'לבן' - **לידל וסקוט**, עמ' 260. כך גם מעיר הערוך (ח"ו עמ' 301, ערך 'פול').
6. ע"ע 'פול'.
7. **פלדמן, משנה**, עמ' 83-84.
8. **פליקס, כלאים**, עמ' 42. **צ'יז'יק, אוצר**, עמ' 824.
9. **צ'יז'יק, אוצר**, עמ' 824.
10. **פליקס, כלאים**, עמ' 42. הסוג *Dolichos* קרוב מאוד סיסטמטית לסוג *Vigna*, עד כדי "נדידה" של מינים מסוג אחד למשנהו.